

NEBOJÍM SA STRACHU

scenár k interaktívnej výstave v BIBIANE, medzinárodnom dome umenia pre deti

námet: Hana Ondrejičková a Jana Michalová

scenár: Jana Michalová

termín : 2023

priestory: Galéria Dušana Rolla

Obavy, úzkosť, strach sú neoddeliteľnou súčasťou našich životov a prenikajú čoraz viac a hlbšie do životov detí a mládeže.

Nepozorovane aj radikálne.

Aké má podoby, ako mu rozumieť, ako mu čeliť a ako si ho skrotiť.

To všetko by mohlo byť v zážitkovej výstave, postavenej na [kolekcii kníh](#) (nafotených v tomto albume) venovaných téme strachu. [Zoznam kníh je tu](#)

Základná charakteristika výstavy:

- Putovná výstava – skladnosť, prenosnosť. Opakovaná reinštalácia výstavy na Slovensku, prípadne v Čechách v dvoch variantoch: **plná verzia** a **zmenšená verzia**, ktorá je skladná do dodávky, resp. osobného auta pri zachovaní cieľov a zmyslu výstavy, vizuality, interaktívnych a hracích prvkov.
- Interaktívnosť a hravosť.
- Pevnosť a odolnosť a bezpečnosť (vysoký počet detských návštevníkov).
- Prezenčnosť kníh – knihy umiestnené jednotlivo, viditeľne, dostupne, rozčlenené do 6+1 tematických zón.
- Dve základné zóny – baby zóna a teenage zóna.

Cieľová skupina a dosah výstavy:

- deti a mládež vo veku od 18 mesiacov do 15 rokov s rodičmi a starými rodičmi
- deti materských škôl, žiaci základných škôl, školské skupiny
- Individuálni návštevníci

Ciele a paralelné roviny výstavy:

1. sprístupniť kolekciu cca 120 kníh z medzinárodných fondov knižnice BIBIANY
2. vytvoriť priestor na hlbšie uvažovanie o téme strachu – „*Aké má podoby, ako mu rozumieť, ako mu čeliť a ako si ho skrotiť.*“
3. vytvoriť pestré „ihrisko“ s množstvom aktivít so zapojením všetkých zmyslov, zručností a detského potenciálu a umeleckých foriem
4. prostredníctvom hry motivovať deti začítať sa do kníh a dosiahnuť stanovený cieľ (vylúštiť hádanku a zúčastniť sa tak žrebovania o ceny)

Ideové východiská

Pozná sa s ním každý. Starý známy strach. S covidom a vojnou dostal nové, nepoznané rozmery. K prirodzeným situáciám, ktoré sú popísané vývinovými psychológmi ako strach z odlúčenia, straty, smrti, tmy, nepoznaného či naopak známeho až príliš (fóbie, šikana) sa pridali úzkostné stavy spôsobené klimatickou krízou a vojnou na Ukrajine.

Na tieto témy reaguje aj knižný trh väčšou ponukou starších i celkom nových titulov venujúcich sa téme strachu – jeho pomenovaniu, jeho zvládaniu aj zdrojom, vďaka ktorým môže zostať v polohe „dobrý sluha a nie zlý pán“.

Cieľom výstavy je hravou formou priniesť kolekciu cca 120 kníh o strachu pracovne rozdelených do 6 tematických skupín. 5 tém je zameraných na „tmu“ a jedna na „svetlo“:

1. strach v ľudovej slovesnosti (čerti, draci, ježibaby...)
2. fóbie – tma, výška, pavúky a hady...
3. strach z neznámeho, strach zo zlyhania (nový domov, útek, šikana, rovesnícke vzťahy)
4. odlúčenie, strata, smrť

5. globálne problémy – klimatický strach, vojna, utečenci
6. zdroje "svetla" alebo čo pomáha – literárne príklady najlepších bojovníkov so strachom, ich stratégiu a zdrojov

Zámerom výstavy nie je analyzovať ťaživú situáciu, kde prežívame strach, ale „posvietenie“ si na strach. Zdrojom svetla strachu je humor, nadhľad a poznanie.

Na výstave by deti mali aspoň na chvíľu a dobrovoľne zažiť aj strach, chvíľu sa báť, vyľakať. V druhej miestnosti by tak mali byť objekty či nečakané situácie aj trochu desivé.

PRIESTOROVÉ RIEŠENIE

Miesto realizácie Galéria Dušana Rolla (viď pôdorys – miestnosti 1.07 / 1.08)

Základné delenie:

1. úvodná a zároveň relaxačná zóna – 1. miestnosť
2. 5+1 zón/tém strachu – 2. miestnosť

V každej zóne by malo byť umiestnených cca 15 – 20 kníh (rôznych formátov, max. formát A3), doplnených o cca 15 reprodukcii ilustrácií, ktoré sú aplikované na všetky hravé, interaktívne a dekoratívne prvky.

Prezentácia kníh by mala vyzeráť tak, aby boli dostupné a viditeľné pre návštevníkov v jednotlivých zónach.

1. MENŠIA MIESTNOSŤ/ ÚVODNÁ A ZÁROVEŇ REFLEXNÁ (ZÁVEREČNÁ) ZÓNA

Nikdy si ho nevidela/nevidel a predsa ho dobre poznáš.

Tu výstava začne aj skončí.

Obsah miestnosti:

- **Katalóg** a krátky **sprievodca výstavou** – návod na použitie výstavy prioritne určený dospelým návštevníkom a deťom nad 12 rokov.
- **Hra**. Na stole k dispozícii hárky na lúštenie hlavolamu a pastelky. *Hra – postavená na nájdení 6 symbolov nekonečna (vychádza z knihy El infinito od Pabla Bernaseoniho) ukrytých vo výstave. Inštrukcie – nájdí 6 symbolov nekonečna. Indície ťa navedú na knihu ktorú potrebuješ. Zo začiatočných písmen názvov kníh poskladaj slovo. Aké, to je ti napovie aj tvoj patrón, ak jeho knihu objavíš vo výstave.*
- **Úvodná aktivita** *Kde býva môj strach*: Strachové menu, ktoré ponúka odpovede na otázky: Čoho sa bojím, Čo mi pomohlo? Čo pomáha zvládnuť strach. Výtvarne to deti môžu nakresliť na Nástenku. K dispozícii stôl a stoličky na kreslenie a písanie viditeľným aj neviditeľným perom.
- **"Nástenka"** – okolo miestnosti cca 30 – 80 cm nad zemou čierno-biely tabuľový pruh, na ktorý sa píše a kreslí, bielou a červenou fixkou – reflexia po prejdení výstavou.
- **Miesto na diskusiu**. Koberec a tulivaky, kde kolektívy môžu diskutovať o téme strachu a dostať inštrukciu k výstave, jej koncepcii, zoznámiť sa s možnosťami, ako k výstave pristúpiť, dozvedia sa pravidlá hry.

- **Koberec** zároveň slúži aj ako “baby zóna”. Súčasťou sú kontajnery s knihami pre najmenších a z kníh vyplývajúce aktivity pre najmenších:
  - *Hľadaj, kde je* plyšová hračka či odkrývanie okienok
  - *Kocky* (10 x 10 cm jedna) s ilustráciami z kníh s emóciami (strach, radosť, bolesť, údiv, smútok, hnev). Uskladnené v ráme, v ktorom sa mení pomenovanie emócií.
- **Portréty literárnych hrdinov z kníh.** Jednu stranu miestnosti tvorí sada 5 portrétov vytipovaných literárnych hrdinov, z každej zóny jeden hrdina/hrdinka s krátkym popisom. Pri každom portréte truhlička „mačka vo vreci“, čo ich najviac desilo, na vrchnáku citácia z danej knihy.
  - Portréty sú akousi ochutnávkou rôznych kategórií strachu prepojených na konkrétne literárne postavy (napr. z krabice vyskakuje bábka na pružinke alebo objekt sprevádzaný zvukom, pri portréte je hlasovacie tlačidlo o najstatočnejšieho literárneho hrdinu a viditeľné počítadlo).
  - Návštevník si môže vybrať svojho hrdinu – patróna v hre i výstave, ktorý mu dá špeciálnu “silu” ak ho nájde vo výstave (obálka knihy, ktorú hľadá je vo výstave, v knihe je vložená “múdrosť” pripevnená na lacetke knihy).
  - Tomuto zodpovedá aj “príručná knižnica”, kde je jednak týchto 5 kníh, ale aj všeobecné a odborné – psychologické knihy o strachu a emóciách doplnené o knihy, ktoré vyčnievajú z kategórií v druhej miestnosti a tvoria akúsi ochutnávkou výstavy s dôrazom na najmenších návštevníkov. Asi 20 kníh.

Prechod do druhej miestnosti

Strašidelná brána. Tmavý prechod z jednej do druhej miestnosti, v ktorej sú rôzne podoby strachu: prízraky, strašidlá... na zemi “nášľapná” zóna – mína s vetrom a nečakaným zvukom a inými strašidelnými efektami. Ide o najstrašidelnejšie miesto výstavy. Kto bránou prejde, zložil skúšku odvahy a vstupuje do druhej miestnosti rozdelenej do piatich zón.

2. MIESTNOSŤ / AKTÍVNA ZÓNA

Miestnosť je tvorená piatimi “bublinami”, “kójami”, “zónami”, ktoré sú vizuálne odlišené. Jednotlivé zóny tematizujú 5 zón strachu v nasledujúcom logickom poradí:

1. strach v ľudovej slovesnosti (čerti, draci, ježibaby...)
2. fóbie – tma, výška, pavúky a hady...
3. strach z neznámeho, strach zo zlyhania (nový domov, útek, šikana, rovesnícke vzťahy)
4. odlúčenie, strata, smrť
  5. globálne problémy – klimatický strach, vojna, utečenci

- Každá zóna obsahuje sadu kníh, úlohu k hre a aktivity. Jedná sa o aktívne zóny, ktoré povzbudzujú ku konfrontácii s vlastnými zážitkami návštevníkov, k dohľadaniu informácii a inšpirácii v knihách, ale sú jednoducho aj zábavou, vzrušením zo strachu.
- Celý priestor vrcholí “vežou” (maják, kopec, prístav, útulňa), ktorá symbolizuje “bezpečné miesto”, zdroj “svetla”. Je miestom nadvhľadu, kde si vieme doplniť naše vnútorné zdroje a prostredníctvom malej príručnej knižnice byť inšpirovaní knižnými

bojovníkmi so strachom. Na vrchole "veže" je aj zastávka "lanovky", ktorá symbolizuje niečo ako pohyblivú poličku s nástrojmi proti strachu. Vedie ponad celú miestnosť, vznáša sa ponad všetky naše strachy. Súčasťou lanovky je "sada náradia", ktorá pomáha prekonávať strach. Lanovku tvorí sústava kolies a hriadeľov, na ktorom sú zavesené obrázky toho, čo pomáha proti strachu (mama, kakao, zhlboka dýchať, 10 drepov, počítateľ do 10,...). Deti majú možnosť nakresliť a doplniť, čo pomáha im osobne. Budú tu pripravené podnosy, na ktorých sa bude kresliť a písať, ale na ktorých bude aj nakreslený tanier. Deti si tak môžu "naservírovať" celkom osobné menu na zvládanie strachu na lanovke. Napr. *zalamované obrázky pripevnené štípcami*).

1. Strach v ľudovej slovesnosti (čerti, draci, ježibaby...)

- masky – *Z akej som knihy? Z akej krajiny? Uhádneš, prečo sa ma boja?*

2. Fóbie – tma, výška, pavúky a hady...

- tajomný otvor – hmatová hra (sliz, chlad – voda, záblesk)
- terárium – pohľadkaj si hada, pavúka aj krysu
- cesta sem ako zrkadlové nekonečno – priepasť prechádza do úzkeho čierneho labyrintu/tunelu, ktorým sa dostaneš k ďalšej zóne

3. Strach z neznámeho, strach zo zlyhania (nový domov, útek, šikana, rovesnícke vzťahy)

- kartičky s knižnými hrdinami (na jednej strane ilustrácia, na druhej príbeh): *Keby sa stretli o čom by sa rozprávali? Čo videli? Čo cítili? Čo počuli?*
- dlhá puzzle skladačka (napríklad príbeh veľkého čierneho psa od Pinfolda)

4. Odlúčenie, strata, smrť

- čierna stena so svetelným perom, kreslíš, píšeš, ale aj čítaš – hľadáš symbol nekonečna, ktorý poukazuje na nekonečnosť strachu
- v časti umiestniť biele tulivaky, bodové osvetlenie reagujúce na pohyb

5. Globálne problémy

- Klimatický strach, vojna je prispôbená teenagerskému veku (teenage zóna). Mohol by tu byť tablet a malý projektor, kde by veľké deti, mládež a dospelí pridávali svoje strachy a komentáre, zvolania. Či už priamo, alebo cez sli.do či inú aplikáciu.
- Ak by bolo možné, premietaj tieto komentáre nonstop na budovu BIBIANY.
- Tento priestor musí byť prispôbený potrebám tejto vekovej skupiny – tulivaky, intimita, zdieľanie.
- Ako motto pre túto skupinu by mohla byť citácia z Duny, čo môže byť aj motto celej výstavy:

Mantra proti strachu – Duna

Nesmiem sa báť.

Strach zabíja myslenie.

Strach je malá smrť prinášajúca úplné vyhladenie.

Budem svojmu strachu čeliť.

Dovolím mu, aby prešiel okolo mňa a cezo mňa.

A keď prejde a zmizne, otočím sa a pozriem sa, kadiaľ šiel.

Tam, kam strach odišiel, nič nezostane.

Zostanem iba ja.